

Examentraining havo Nederlands 2023

INHOUD	pagina
Aan de leerling	6
Aan de docent	8

1 Theorie

Voorkennis Wat weet je al? Een <i>warming-up</i> .	11
QuickScan Hoe sta je ervoor? Doe de QuickScan en je weet het.	18
FAQ's Heb jij nog vragen over het examen? Hier krijg je antwoord.	25
Theorie 1 Betekenis, hoofdgedachte en hoofdvraag, en de indeling van de tekst in stukken (met oefeningen).	29
Theorie 2 Diverse tekstsoorten en het doel van de tekst (met oefeningen).	41
Theorie 3 Verbanden tussen zinnen en alinea's, functies van alinea's in de tekstvragen, functiewoorden en kernwoorden, en diverse tekststructuren (met oefeningen).	46
Theorie 4 (herzien) Een betoog analyseren en beoordelen, argumentatie, vooronderstelling en drogredenen (met oefeningen).	62
Oefentekst bij Theorie 1 t/m 4 Oefentekst: <i>Straf en leed</i>	83
Theorie 5 Spelling, interpunctie en stijl/formulering (met oefeningen).	91

Theorie 6 (nieuw)	
Nieuwe vraagsoorten in het examen havo (met oefeningen)	103
Toetsen over theorie 1 t/m 5	119
Antwoorden	
Antwoorden QuickScan	121
Antwoorden van de oefeningen bij Theorie 1 t/m 4	123
Uitwerkingen Oefentekst	131
Antwoorden van de oefeningen bij Theorie 5	137
Antwoorden van de oefeningen bij Theorie 6	140
Je persoonlijke foutenanalyse – de uitleg	143

2 Examens met uitwerkingen en foutenanalyse

Eindexamen havo 2019	
Tekst 1: <i>Nooit meer niksdoen</i>	146
Tekst 2: <i>Stappen in je woonkamer</i>	155
Tekst 3: <i>Vermijdbare risico's?</i>	162
Tekst 4: <i>Beetje inkomensverlies?</i>	168
Uitwerkingen	172
Foutenanalyse	191
Herexamen havo 2019	
Tekst 1: <i>Slimme computers: kunnen ze straks ook kunst maken?</i>	193
Tekst 2: <i>ffw88 jonguh: is die digi-taal nou echt zo erg?</i>	203
Tekst 3: <i>WhatsAppachtig taalgebruik</i>	209
Uitwerkingen	216
Foutenanalyse	234
Eindexamen havo 2021	
Tekst 1: <i>Leve de vleesetende vegetariër – Wantrouw de rechtlijnigen</i>	236
Tekst 2: <i>De vlogger is de toekomst van de journalistiek</i>	246
Tekst 3: <i>Wat als werken niet meer móet, maar mág?</i>	253
Tekst 4: <i>Basisinkomen aantasting van autonomie</i>	257
Uitwerkingen	264
Foutenanalyse	284
Herexamen havo 2021	
Tekst 1 <i>Dit artikel gaat over uitstelgedrag ...</i>	286
Tekst 2: <i>Voor de experimenten van dr. He is eerst zicht op de veiligheid nodig</i>	295

Tekst 3: <i>Kindermarketing in vlogs</i>	301
Tekst 4: <i>Stop nou toch eens met kindidolen op junkfood</i>	305
Uitwerkingen	310
Foutenanalyse	327
Wat kun je (nog niet zo) goed bij het maken van examens?	329

3 Examens zonder uitwerkingen

Eindexamen havo 2022

Tekst 1: <i>Fantaseren is overleven</i>	331
Tekst 2: <i>Ga toch eens een weekendje spelen</i>	335
Tekst 3: <i>Dienstplicht voor vrouwen is geen emancipatie</i>	341
Tekst 4: <i>Stervende talen</i>	344

Herexamen havo 2022

Tekst 1 <i>Wie durft nog zorgeloos door het bos te banjeren?</i>	348
Tekst 2: <i>Baan omdat je vrouw bent, wie wil dat nou?</i>	356
Tekst 3: <i>Vrouwenquotum? Neem een voorbeeld aan de topsport</i>	359
Tekst 4: <i>Praat een beetje Nederlands met me</i>	363

4 Bijlagen

Woordkennis	367
Scoresleutels	379

Aan de leerling

De Tweede Fase vraagt van jou dat jij je redelijk zelfstandig voorbereidt op je examen. Deze examentraining helpt je daarbij. Met dit boek kun jij doelgericht en optimaal voorbereiden op je examen. De herziene theorie maakt je ook vertrouwd met de nieuwe vraagsoorten die vanaf 2023 in het examen voorkomen.

Je vindt in deze training de volgende *onderdelen*:

Voorkennis

Een opfriscursus waarbij je te weten komt, wat je moet kunnen om goed met de examenstof aan de slag te gaan én wat je al weet.

QuickScan

Hoe sta je er wat Nederlands betreft voor? Doe de QuickScan en je weet het.

FAQ's

FAQ's (Frequently Asked Questions) geeft antwoord op zestien vragen over het examen. Zit je met bepaalde vragen over de gang van zaken tijdens het examen? Hier worden ze beantwoord.

Theorie

In zes hoofdstukken vertellen we je alles wat je aan theorie moet weten:

'Theorie 1 t/m 6'. De theorie is gebaseerd op de eindtermen van de Tweede Fase. De opdrachten maken het mogelijk je opgedane kennis meteen toe te passen.

'Theorie 1 t/m 4' gaat over examenteksten en -vragen. De vragen gaan bijvoorbeeld over de hoofdgedachte, de tekstsoort, de verbanden tussen alinea's, argumentatie, analyseren, interpreteren en het samenvatten van een of meer alinea's.

'Theorie 5' heeft betrekking op spelling, interpunctie en stijl/formulering.

In het nieuwe hoofdstuk 'Theorie 6' gaan we uitvoerig in op de nieuwe vraagsoorten die vanaf 2023 in het examen voorkomen.

Als je na het bestuderen van 'Voorkennis' (zie hierboven) je al erg zeker voelt, kun je proberen de theorie eerst over te slaan en direct met een examen te beginnen.

Oefentekst

Na de theorie kun je jezelf testen met een oefentekst.

Zie de Cevo-oefentekst: *Straf en leed*.

Examenteksten

Dan volgt de eigenlijke training: zes complete Tweede Fase-examens, waarvan vier stap voor stap uitgewerkt, zodat jij jezelf – nadat je een examen hebt gemaakt – kunt controleren.

Daarbij laten we je telkens zien hoe je de teksten het beste kunt aanpakken.

Ook kun je een persoonlijke foutenanalyse van je werk maken (zie hieronder).

Woordkennis

Bij elke examentekst krijg je van ons een woordenlijst om de tekst beter te begrijpen en om je woordenschat langzamerhand te vergroten. Een goed begrip van de tekst begint namelijk bij de basis: de woorden.

Achter in het boek staat bovendien een handig overzicht met de belangrijkste woorden uit de examens van de afgelopen tien jaar!

Intro

Elke tekst wordt voorafgegaan door een inleiding. Deze helpt je op weg en kan je motivatie vergroten om met een (lange) tekst te beginnen.

Uitwerkingen

De uitwerkingen (antwoorden) leiden je stap voor stap naar het goede antwoord, vertellen je wat goed en fout is en leggen vooral ook uit waarom.

Je persoonlijke foutenanalyse

Maak je op een gegeven moment nog teveel fouten? Met de persoonlijke foutenanalyse kun je die systematisch aanpakken. Je ziet zo wat je zwakke punten zijn en je kunt gericht de desbetreffende theorie nog eens doornemen.

Scoresleutels

Bepaal je eindcijfer met deze scoresleutels. Je vindt ze achter in het boek.

Ten slotte

Veel succes met je examen! En heb je reacties, tips of vragen met betrekking tot deze training, ze zijn van harte welkom. Mail ze ons via: info@examentrainingen.nl.

Zeist, zomer 2022,
Gert P. Broekema, auteur

Aan de docent

In 2015 is het examen Nederlands voor havo en vwo aangepast. Daarbij is de samenvattingsopdracht vervangen door enkele korte teksten met vragen die onder meer zijn gericht op argumentatie en samenvatting. Meer recent is het eindexamenprogramma gewijzigd voor wat betreft de domeinen A (Leesvaardigheid, subdomein A1 analyseren en interpreteren) en D (argumentatieve vaardigheden).

De theorie en oefeningen in deze training zijn telkens aangepast aan de veranderingen. *Voor deze editie is 'Theorie 4' herzien en uitgebreid. Het nieuwe hoofdstuk 'Theorie 6' gaat uitgebreid in op de nieuwe vraagtypen die vanaf 2023 op de centrale examens havo en vwo worden geïntroduceerd.*

Met deze vernieuwde trainingsbundel kunnen uw leerlingen zich doelgericht en optimaal voorbereiden op het nieuwe examen. De opzet is zo gekozen dat zij de opdrachten zelfstandig kunnen uitwerken en hun prestaties zelf kunnen beoordelen. U kunt er ook voor kiezen enkele examens klassikaal te behandelen. Klassikale behandeling is volgens mij ook aan te bevelen: je hoort waar leerlingen in de fout gaan en je kunt sneller op fouten ingaan door direct vragen te stellen.

De kern van dit boek bestaat uit de eind- en herexamens Nederlands van 2019 en 2021 met uitwerkingen en woordenlijsten. De examens van 2022 zijn zonder uitwerkingen opgenomen, zodat ze kunnen worden gebruikt voor klassikale behandeling en/of toetsing. In 2020 werden geen examens afgenomen.

Aan de hand van de QuickScan in dit boek kunt u snel zien hoe uw leerlingen ervoor staan wat Nederlands betreft. De antwoorden van deze scan vindt u op pagina's 121-122. Docenten die de training klassikaal hebben ingevoerd kunnen een pdf aanvragen met extra QuickScans, waardoor de mogelijkheid ontstaat te variëren. U vraagt deze pdf aan door te mailen naar info@examentrainingen.nl.

Na een opfriscursus ('Voorkennis') worden vragen behandeld die bij leerlingen over het examen kunnen opkomen (zie FAQ's – Frequently Asked Questions). Daarop volgt een heel belangrijk onderdeel van het boek: de theoriehoofdstukken 1 t/m 6. De opdrachten die de theorie doorspekken maken het voor de leerling mogelijk opgedane kennis meteen te oefenen en aan de hand van de antwoorden zichzelf te controleren. Nieuw zijn de toetsen over de theorie. Ook bij klassikale behandeling is het niet nodig eerst alle oefeningen van bijvoorbeeld Theorie 4 en 5 te maken. Dankzij een individuele foutenanalyse, die de leerling geheel zelf kan maken, wordt hij (zij) verwezen naar het onderdeel van de theorie dat hij nog niet goed beheerst. Hij kan de theorie opnieuw bestuderen en eventueel de overige oefeningen maken.

Ook aan de motivering van uw leerlingen is gedacht bij de examenteksten. Aan elke tekst gaat een introductie vooraf ('Intro en discussie') die de leerlingen aan het denken zet over het tekstonderwerp. Een woordenlijst ('Woordkennis') helpt de leerlingen om de tekst goed te begrijpen. De belangrijkste woorden uit de examens zijn bovendien opgenomen in een handig overzicht achter in het boek.

Sommige leerlingen maken de tekstvragen zonder de tekst eerst goed gelezen te hebben. Anderen hebben meer moeite met de vragen zelf. De – vaak ingewikkelde – vragen kunnen ze niet zo goed lezen. Beide groepen leerlingen hebben baat bij de oefentekst die in dit boek is opgenomen. De oefenvragen zijn zo simpel mogelijk gehouden. De fragmenten van deze complete tekst kunnen zij (samen met u) volop trainen en zo systematisch hun leesvaardigheid verbeteren. Een hoofdstuk over spelling, interpunctie en stijl/formulering volgt op dit voor havisten zeer instructieve onderdeel.

We wensen u en uw leerlingen veel succes bij de voorbereiding op het examen. En heeft u reacties, tips of vragen met betrekking tot deze training, ze zijn van harte welkom. U kunt ze ons mailen via info@examentrainingen.nl. Een woord van dank gaat ten slotte uit naar tekenaar Hans Huisjes voor zijn illustraties bij de theorie.

Het jaarlijks stijgend aantal gebruikers laat zien dat Examentraining Nederlands in een behoefte voorziet. Steeds meer secties kiezen er bovendien voor om de training als werkboek te gebruiken of zelfs methodevervangend.

Zeist, zomer 2022,
Gert P. Broekema, auteur

Herexamen havo 2021

Kijk eerst eens globaal naar dit examen. Er zijn vier teksten: een erg lange en drie kortere. Zoek even uit waarover ze gaan. En kijk ook alvast globaal naar de vragen. Het zijn er 40, waaronder maar liefst 17 meerkeuzevragen. Welke vraagsoorten herken je verder nog?

Hieronder vind je eerst de rubrieken **Intro en discussie** (een opstapje om in de sfeer van de tekst te komen en om je voorkennis te activeren) en **Woordkennis** (een lijst met belangrijke woorden in de tekst; de gecursiveerde woorden komen vaak voor in examenteksten). Want ook al mag je een woordenboek gebruiken op het examen, jouw eigen woordkennis is en blijft essentieel! Woordkennis is vaak ook voorkennis. Dankzij je woordkennis weet je doorgaans ook al iets van het onderwerp af. Na de examenteksten en de vragen krijg je de vaste onderdelen: **Lezen in drie rondes** (zo kun je de tekst effectief en efficiënt lezen), **Uitwerkingen** (antwoorden en uitleg) en **Foutenanalyse**.

Tekst 1: *Dit artikel gaat over uitstelgedrag. Je zou het ook later kunnen lezen (maar doe het toch maar nu)*

Intro en discussie

Weet jij waarom we lijden aan irrationeel uitstelgedrag? Is het angst? De angst om verkeerde keuzes te maken? Die angst speelt niet alleen een rol bij triviale zaken als de aanschaf van een spijkerbroek. Die angst steekt ook de kop op bij het kiezen van een studie, het kiezen van een partner, misschien later bij het krijgen van kinderen. Dit leidt tot uitstelgedrag. We willen immers alle opties openhouden. Als je eenmaal gekozen hebt, dan zit je vast aan de gevolgen van je keuze. Weet jij een oplossing om je uitstelgedrag de baas te worden?

Woordkennis

Dankzij je woordkennis weet je precies wat er in de tekst en in de vragen staat. Dat is de eerste stap op weg naar het goede antwoord. Bekijk daarom deze woordenlijst goed. *Vooraf de gecursiveerde woorden komen vaak in examenteksten voor.* Zijn er veel woorden die je onbekend voorkomen? Dan is het handig om ze nu te leren. Je hebt tijdens het examen immers niet veel tijd om veel woorden op te zoeken in je woordenboek. *Achter in het boek vind je een overzicht van belangrijke woorden waarvan het goed is ze te kennen.*

alinea

- 1 de *psycholoog*
irrationeel
voor je uitschuiven
louter
psychisch
'zijn tol eisen'
'de kroon spannen'
- 2 de procrastinatie
efficiënt
de essentie
- 4 de cultuur
- 5 geblokkeerd zijn
- 6 destructief
de *expert*
de drift
sporen
urgent
'uit de pas raken'
het temperament
- 7 de langetermijnplanning
impulsief
- 8 het *effect*
de lichting
- 9 de impulsiviteit
de achilleshiel
de *afleiding*
- iemand die zich beroepshalve met de menselijke geest en het menselijk gedrag bezighoudt
in strijd met het gezond verstand, zonder je verstand te gebruiken
uitstellen
alleen maar, uitsluitend
wat met je geest te maken heeft, geestelijk (tegengesteld aan fysisch = lichamenlijk)
de nadelige gevolgen ervan ondervinden
alles overtreffen
het uitstelgedrag
doelmatig, effectief, doelmatig
het wezenlijke, waar het om gaat
(hier:) de beschaving, de samenleving
(hier:) het niet op kunnen brengen om iets aan te pakken en tot een goed einde te brengen; belemmerd zijn
vernietigend, schadelijk
de deskundige, de specialist
de sterke neiging of wil, de aandrang
overeenkomen met iets, passen bij iets
dringend, spoedeisend, hoognodig
niet meer passen bij iets
de karaktereigenschap die bepaalt hoe je op de dingen reageert (enthousiast, fel, relaxed enz.), iemands aard
het tijdschema waarin staat wanneer wat moet gebeuren in de komende periode van vijf jaar
spontaan, onbedacht reagerend, plotseling en zonder nadenken iets doen
het gevolg van iets, de uitwerking van iets
de groep mensen die tegelijk aan iets begint; (hier:) het studiejaar
het handelen vanuit plotselinge opwellingen en niet volgens weloverwogen plannen, impulsief zijn
de zwakke plek, wat je kwetsbaar maakt
wat de aandacht naar iets anders leidt; wat je aandacht op iets anders richt, terwijl je aan het werk moet zijn

	heus	echt, werkelijk
	de poel	(hier:) de verzamelplaats
10	<i>structureren</i>	organiseren, indelen
11	van nature	van zichzelf
	ongedisciplineerd	ongeregeld, niet ordelijk en volgens de regels, zonder discipline (zelfdwang)
	de marteling	de lijdensweg, de kwelling
12	destilleren	(hier:) concluderen
	<i>observeren</i>	persoonlijk waarnemen, bestuderen
13	inschatten	vooraf beoordelen hoe iets of iemand zal zijn, taxeren, afwegen
	verlammend	krachteloos makend, ontmoedigend
	de <i>stress</i>	de aanhoudende geestelijke druk, de grote geestelijke spanning, de gespannenheid
14	<i>creatief</i>	origineel, vindingrijk, artistiek, fantasievol
	de incubatietijd	de tijd tussen de besmetting met een virus of bacterie en de eerste symptomen van ziekte; (hier:) de tijd dat iets creatiefs nodig heeft om te rijpen
	de rijping	de volgroeiing, de ontwikkeling
	de toewijding	de grote zorg en aandacht, met veel ijver, inzet en liefde
	<i>mysterieus</i>	geheimzinnig, raadselachtig, onverklaarbaar
15	<i>essentieel</i>	wezenlijk, heel belangrijk, noodzakelijk
	de routine	de handigheid die je door ervaring hebt gekregen, de bedrevenheid
	het caramellaagje	het suikerlaagje (hier:) om het nog aantrekkelijker te maken
	promoten	reclame maken voor iets, de verkoop bevorderen
	de <i>reclamecampagne</i>	de verkoopactie, de promotie

Tekst 1

Dit artikel gaat over uitstelgedrag. Je zou het ook later kunnen lezen (maar doe het toch maar nu)

(1) Heeft u uw belastingaangifte nog niet gedaan? U bent niet alleen. Jaarlijks doen 300 duizend mensen aangifte op de aller-, allerlaatste dag
5 van april. Nog eens 300 duizend halen zelfs de laatste dag van april niet. Ze zijn te laat met de aangifte, zonder netjes uitstel te vragen. Psychologen noemen dat ‘irrationeel’ ge-
10 drag. Want klusjes voor je uitschuiven heeft louter nadelen. Denk aan de boete van de fiscus. Denk ook aan de psychische tol: zolang de aangifte niet is verstuurd, blijft die tot
15 vervelens toe in je hoofd rondspoken. (2) Van uitstelgedrag is nog nooit iemand gelukkig geworden. Toch maken we ons er massaal aan schuldig. Studies in verscheidene landen, zo-
20 als Japan, Duitsland en Canada leveren hetzelfde beeld op. Pakweg 95 procent van de volwassenen zegt vervelende klusjes soms voor zich uit te schuiven. Een kwart gaat eronder
25 gebukt, bleek vorig jaar op het tiende internationale congres over uitstelgedrag in Chicago. Het hoger onderwijs spant de kroon. Welk onderzoek je er ook op naslaat, vrijwel alle studenten
30 doen aan irrationeel uitstelgedrag. De helft van hen heeft er ernstig last van, naar eigen zeggen. (3) Elke student kent dan ook de vakterm: procrastinatie. Dat is Latijn voor
35 ‘vooruit’ (pro) en ‘morgen’ (crastinus): iets voor je uitschuiven tegen beter weten in. We hebben het dus niet over doelbewust iets verzetten om je tijd zo efficiënt mogelijk in te delen.
40 De essentie van procrastinatie is iets niet doen, terwijl je weet dat je het beter wel kunt doen, zoals te lang

wachten met geld opzij te zetten voor de oude dag.

45 (4) Een kleine troost: procrastinatie is heel menselijk. Het is van alle tijden en alle culturen. De eerste geschriften erover gaan terug tot de oudheid. Het belandde ten tijde van de in-
50 dustriële revolutie, toen arbeiders alleen naar de fabriek kwamen als ze geld nodig hadden, voor het eerst in het Britse woordenboek. Ook hogeropgeleiden hadden er last van. Over
55 de Franse schrijver Victor Hugo gaat het verhaal dat hij zijn bediende zijn kleren liet verstoppert, waarna hij naakt achter de schrijftafel plaatsnam. Zo kon hij niet in de verleiding
60 komen de deur uit te gaan.

(5) Nog een troost: procrastinatie heeft niets te maken met luiheid. Wie lui is, wil niets doen. Wie procrastineert wil juist wel wat doen, maar is
65 geblokkeerd, met als gevolg dat onbetaalde rekeningen, onbeantwoorde mails en niet gelezen studieboeken een donkere schaduw over je dagen leggen.

70 (6) Waarom lijden we aan irrationeel uitstelgedrag? Wat is het nut van zo’n destructieve menselijke eigenschap? Dé expert op dit terrein, de Canadese hoogleraar Piers Steel van
75 de Haskayne School of Business van de University van Calgary, gooit het op ons brein. In zijn boek *Uitstelgedrag* schrijft hij dat ons brein nog steeds is ingesteld op de oude we-
80 reld waarin we dronken als we dorstig waren, aten als we honger hadden, en werkten als we zin hadden of als het echt moest. “Onze driften spoorden met wat urgent was. Toen

85 we rekening gingen houden met de
toekomst en plannende wezens wer-
den, raakten we uit de pas met ons
eigen temperament en begonnen we
90 niet had bedoeld.” Een voorbeeld is
het reeds genoemde uitstellen van de
belastingaangifte: er is geen drift die
je aanzet tot het invullen van je be-
lastingformulier. Daarvoor laat de be-
95 loning (geen boete of een flinke te-
ruggaaf) te lang op zich wachten.
(7) Om toch in actie te komen moet je
een beroep doen op je langetermijn-
planning, een kunstje dat wij nog niet
100 zo lang beheersen. Het wordt gere-
geld in een relatief jong hersen-
gebied: de prefrontale cortex. Hoe
actiever die is, hoe beter we kunnen
plannen, hoe geduldiger we zijn en
105 des te makkelijker het is om te ac-
cepteren dat de beloning in de toe-
komst ligt. Omdat de prefrontale
kwabben veel tijd nodig hebben om
te rijpen, zijn jongeren impulsiever en
110 minder goed in langetermijnplanning.
Het omgekeerde is ook waar, schrijft
Steel. “Naarmate de deadline van het
leven nadert, schuiven we steeds
minder op de lange baan.”
115 **(8)** In Nederland doet de Groningse
econoom Bernard Nijstad onderzoek
naar het effect van procrastinatie op
tentamencijfers. Al drie jaar achter-
een brengt hij het uitstelgedrag in
120 kaart van nieuwe lichteningen eerste-
jaarsstudenten, op een schaal van
1 tot 5. Na afloop van de eerste stu-
dieperiode kijkt hij naar de tentamen-
cijfers. En wat blijkt? Wie veel uit-
125 stelt, haalt lagere tentamencijfers.
Met elk punt hoger op de uitstel-
schaal van Nijstad, duikelt het gemid-
delde tentamencijfer met 0,76 punt.
(9) Uit onderzoek onder studenten
130 van zowel Nijstad als Steel blijkt dat
impulsiviteit de achilleshiel is van

degenen die geneigd zijn tot procrastinatie. Mensen die ongeduldig zijn,
alles meteen willen en makkelijk af-
135 geleid raken, laten het vaakst irra-
tioneel uitstelgedrag zien. En helaas
voor hen: er is steeds meer afleiding.
Steel beschrijft de studentenhuizen
van de 21ste eeuw met tv, internet,
140 games, studentenfeestjes en de krat-
ten bier op het balkon als heuse
‘poelen van procrastinatie’. Zelfs in
de bibliotheek kun je met een druk op
de knop de tentamenstof wegtoveren
145 om een nieuwe liefde te gaan zoeken
op internet.
(10) Het effect op de studievoortgang
wordt in Nederland niet wetenschap-
pelijk onderzocht, maar studiebege-
150 leider Kinge Siljee durft zonder aar-
zelen de stelling aan dat studieont-
wijkend gedrag de belangrijkste oor-
zaak is van studievertraging en stu-
die-uitval. Zeven jaar geleden richtte
155 Siljee het instituut Studiemeesters
op, dat studenten niet louter inhoud-
elijk helpt, maar ze vooral helpt bij het
structureren van het studieproces.
Het helpt studenten te stoppen met
160 ‘soggen’: de werkwoordsvorm voor
studieontwijkend gedrag. Inmiddels
zijn er drie vestigingen van Studie-
meesters.
(11) “Studenten zelf hebben geen
165 idéé waarom ze soggen”, is de erva-
ring van Siljee. “Ze denken dat ze lui
zijn, of van nature ongedisciplineerd.
Maar dat is het allemaal niet. Want
iemand die studietaken verslonst,
170 kan reuze gedisciplineerd zijn als het
om sport gaat. En kijk naar mensen
die een scriptie schrijven in combina-
tie met betaald werk. Ze komen geen
minuut te laat op hun werk, maar aan
175 die scriptie beginnen is telkens een
marteling.”
(12) Daar komt nog bij dat de ene
procrastinator de andere niet is, des-

tilleert Siljee uit het observeren van
180 duizenden soggers. “Heel intelligente
studenten bij wie het op de middelba-
re school van een leien dakje ging,
vertonen vaak aangeleerd uitstelge-
drag. Ze weten niet beter dan dat
185 een korte eindsprint een voldoende
oplevert. Maar daar komen ze in het
hoger onderwijs niet meer mee weg.”
(13) Jezelf te hoog inschatten werkt
uitstelgedrag in de hand, jezelf te
190 laag inschatten (op de voorliggende
taak) ook. De angst dat iets te moei-
lijk is, werkt verlamdend. “Liever een
dag gedraald, dan een dag gefaald.
Dit zijn studenten die er soms niet
195 eens aan beginnen – niet op komen
dagen bij een tentamen bijvoorbeeld,
uit angst voor een onvoldoende.
Deze studenten leven constant in
stress.” Ten slotte ziet Siljee veel
200 studieontwijkend gedrag als gevolg
van allesoverheersende twijfel. “Hui-
zenhoog tegen elke keuze opzien,
bang dat je er spijt van krijgt, je tel-
kens afvragen: doe ik wel de goede
205 studie en moet ik mijn scriptie niet
over een ander thema schrijven?”
(14) Voor de ontkenner onder ons –
die denken dat je creatiever en beter
gaat produceren door uitstellen –
210 heeft de wetenschap slecht nieuws.
Daar is geen enkel bewijs voor. De
uitstelperiode zou als een incubatie-
tijd fungeren zodat creatieve ideeën
tot rijping kunnen komen. Niets van
215 waar, benadrukt Steel in interviews.
“Creativiteit vereist enorm veel ken-
nis, werk en toewijding. Dat komt niet
even aanwaaien in een mysterieuze

*naar: Margreet Vermeulen
uit: de Volkskrant, 13 april 2018*

Margreet Vermeulen is verslaggeefster wetenschap.

noot 1 Adam en Eva: volgens de Bijbel de eerste mensen op aarde, die door een slang werden verleid tot het eten van een verboden vrucht

incubatietijd.”
220 **(15)** Het goede nieuws is dat procrastinatie – al is het nog zo menselijk – af te leren is. Een prikkelarme omgeving helpt. De telefoon wegleggen dus en *Cold Turkey* op je laptop installeren: software die alle websites
225 blokkeert die je voor je studie niet nodig hebt. Een streng onderscheid maken tussen de plek waar je werkt en waar je ontspant, is verder essentieel. “Anders kun je je thuis niet meer lekker ontspannen. Dan blijf je altijd maar denken dat je eigenlijk aan het werk zou moeten. Heel vermoeiend”, aldus Siljee. Routines opbouwen
235 helpt ook. “Tandenpoetsen vinden we niet echt leuk, maar het is een gewoonte. We doen het zonder erover na te denken”, schrijft Steel. “Het vergt geen wilskracht meer.” Door routines op te bouwen, kunnen stu-
240 denten het soggen afleren of beperken, is ook de ervaring van Siljee.
(16) Het slechte nieuws is dat irrationeel uitstelgedrag toeneemt. In de ja-
245 ren zeventig van de vorige eeuw zei 4 tot 5 procent van de mensen dat uitstelgedrag een belangrijk kenmerk van hun persoonlijkheid is.
Tegenwoordig is dat volgens Steel
250 tussen de 20 en 25 procent. Het kan ook niet anders, meent Steel. “Adam en Eva¹⁾ hadden alleen te maken met een sappige appel, geleverd door een slang. Vandaag de dag is die ap-
255 pel voorzien van een caramellaagje, gedompeld in chocolade en gepromoot door een miljoenen kostende reclamecampagne.”

- 1p 1 Wat is het belangrijkste doel van de alinea's 1 tot en met 5? het geven van
- A een beschrijving van het verschijnsel uitstelgedrag
 - B een historische schets van uitstelgedrag
 - C een voorbehoud bij het optreden van uitstelgedrag
 - D voorbeelden van uitstelgedrag
- 1p 2 Welk kopje past het best boven de alinea's 6 en 7?
- A Het nut van een destructieve menselijke eigenschap
 - B Snelle behoeftebevrediging
 - C Toekomstige beloning
 - D Van behoeftebevredigend naar plannend wezen
- 1p 3 Welk kopje past het best boven de alinea's 8 tot en met 10?
- A Oorzaken en gevolgen van procrastinatie voor studenten
 - B Poelen van procrastinatie bij studenten
 - C Studenten makkelijke prooi procrastinatie
 - D Wetenschappelijk onderzoek naar procrastinatie onder studenten
- 1p 4 Welk kopje past het best boven de alinea's 11 tot en met 13?
- A Faalangst en uitstelgedrag bij studenten
 - B Problemen van aangeleerd uitstelgedrag voor studenten
 - C Verklaringen voor uitstelgedrag door studenten
 - D Verlamme twijfel door uitstelgedrag van studenten

“Waarom lijden we aan irrationeel uitstelgedrag?” (regels 70-71)

In het vervolg van alinea 6 en in alinea 7 geeft de Canadese hoogleraar Piers Steel antwoord op die vraag.

- 1p 5 Welke formulering vat het best samen hoe het antwoord van Steel op die vraag luidt?
- A Als een directe beloning voor ons handelen ontbreekt, zet ons brein ons niet zo makkelijk tot actie aan.
 - B De evolutionaire ontwikkeling van het menselijk brein gaat langzamer dan de ontwikkeling van het temperament.
 - C Het menselijk brein is niet voldoende ontwikkeld om aan langetermijnplanning te doen.
 - D Ons brein is vooral ingesteld op het vervullen van driften, en werk en studie vallen daar niet onder.

“Naarmate de deadline van het leven nadert, schuiven we steeds minder op de lange baan.” (regels 112-114)

- 1p 6 Welke anatomische verklaring wordt daarvoor gesuggereerd in tekst 1? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

- “Uit onderzoek onder studenten van zowel Nijstad als Steel blijkt dat impulsiviteit de achilleshiel is van degenen die geneigd zijn tot procrastinatie.” (regels 129-133)
- 1p **7** Leg uit wat ermee bedoeld wordt dat impulsiviteit de achilleshiel is van degenen die geneigd zijn tot procrastinatie, gezien de rest van alinea 9. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.
- “Inmiddels zijn er drie vestigingen van Studiemeesters.” (regels 161-163)
- 1p **8** Wat suggereert deze uitspraak met betrekking tot het onderwerp van tekst 1?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.
- “‘Studenten zelf hebben geen idee waarom ze soggen’, is de ervaring van Siljee.” (regels 164-166)
Siljee constateert dat studenten verschillende redenen hebben om te soggen.
- 2p **9** Noem drie van die redenen.
- Het onderwerp procrastinatie wordt in tekst 1 regelmatig omschreven als iets waaraan men kan “lijden” (regel 70).
- 2p **10** Citeer vier andere woorden of woordgroepen uit de alinea’s 2 tot en met 6 waaruit dit blijkt.
- “heeft de wetenschap slecht nieuws.” (regel 210)
- 1p **11** Leg uit wat dat slechte nieuws inhoudt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.
- In alinea 15 worden drie adviezen gegeven om procrastinatie af te leren.
- 2p **12** Welke drie adviezen zijn dat?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.
- “Het kan ook niet anders, meent Steel.” (regels 250-251)
- 1p **13** Leg in eigen woorden uit waarom het volgens Steel niet anders kan dan dat irrationeel uitstelgedrag toeneemt in onze huidige samenleving.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

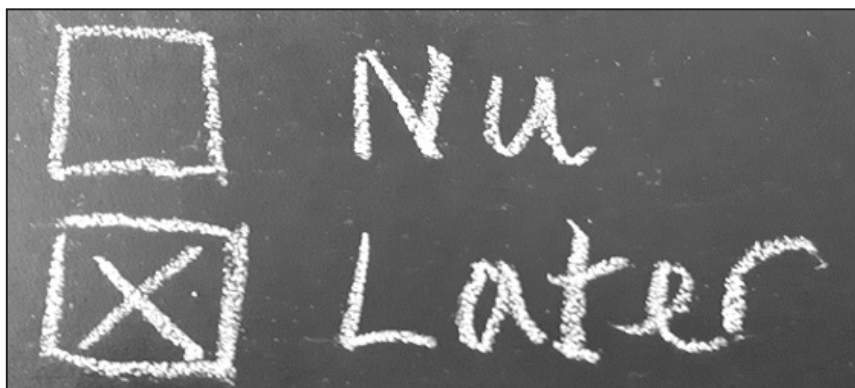
Hieronder staan zeven uitspraken uit tekst 1.

- 1 “Welk onderzoek je er ook op naslaat, vrijwel alle studenten doen aan irrationeel uitstelgedrag.” (regels 28-30)
- 2 “Elke student kent dan ook de vakterm: procrastinatie.” (regels 33-34)
- 3 “Dé expert op dit terrein, de Canadese hoogleraar Piers Steel van de Haskayne School of Business van de University van Calgary, gooit het op ons brein.” (regels 73-77)
- 4 “Omdat de prefrontale kwabben veel tijd nodig hebben om te rijpen, zijn jongeren impulsiever en minder goed in langetermijnplanning.” (regels 107-110)
- 5 “Met elk punt hoger op de uitstelschaal van Nijstad, duikelt het gemiddelde tentamencijfer met 0,76 punt.” (regels 126-128)
- 6 “Want iemand die studietaken verslonst, kan reuze gedisciplineerd zijn als het om sport gaat.” (regels 168-171)
- 7 “Het goede nieuws is dat procrastinatie – al is het nog zo menselijk – af te leren is.” (regels 220-222)

2p **14** Welke drie van de bovenstaande uitspraken zijn zo belangrijk dat ze zeker in een samenvatting van tekst 1 opgenomen moeten worden?
Noteer alleen de nummers van je keuze.

2p **15** Welke van de onderstaande uitspraken geeft de hoofdgedachte van tekst 1 het best weer?

- A Irrationeel uitstelgedrag is bij studenten een groeiend probleem, omdat er steeds meer afleiding beschikbaar is.
- B Irrationeel uitstelgedrag is een verklaarbaar, menselijk verschijnsel, dat toeneemt in onze samenleving.
- C Omdat onze hersenen niet goed zijn in langetermijnplanning blijven we dingen uitstellen, ook al weten we dat dat niet goed is.
- D We moeten iets doen aan ons irrationele uitstelgedrag, want er is nog nooit iemand gelukkig van geworden en het heeft vooral nadelen.

Lezen in drie rondes

Je kunt je leesvaardigheid enorm verbeteren als je gaat lezen in drie rondes. Begin niet direct een tekst woord voor woord te lezen. Pak liever eerst de grote lijn. Lezen in drie rondes gaat als volgt:

- 1) lees eerst de titel en zoek in de inleiding het *onderwerp* van de tekst op: waarover heeft de schrijver het precies? Lees dan het slot van de tekst en opnieuw de titel en de inleiding en probeer de *hoofdgedachte* vast te stellen;
- 2) daarna komen per alinea *hoofdzaken* aan de beurt en dan pas,
- 3) al de *details* in alle alinea's.

Als je wel direct woord voor woord gaat lezen, krijg je te veel bijzaken te verwerken. Dat levert je geen goede kijk op het grote geheel op: het tekstonderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdzaken.

Wees actief tijdens het lezen in drie rondes. De bedoeling is vooral dat je meedenkt met de auteur. Geloof niet meteen wat deze beweert, blijf kritisch zijn ideeën volgen. Voorkom in ieder geval dat je mechanisch of klakkeloos leest. Stel jezelf vragen bij het lezen, zoals: Wat wil dit voorbeeld duidelijk maken? Hoe bouwt de schrijver zijn tekst op? Wat is zijn argumentatie en is zijn conclusie terecht? Wat vind ik er zelf van? Zo leer je bij de drie rondes hoe je lange(re) teksten aanpakt.

Ronde 1: lees de titel, de inleiding en het slot

De *titel* maakt direct al duidelijk dat het tekstonderwerp uitstelgedrag is, maar het hoe en wat moet nog duidelijk worden. Analyseer de *inleiding* grondig. De eerste alinea's zeggen dat veel mensen last hebben van uitstelgedrag. Analyseer ook het *slot* zorgvuldig (alinea's 15 en 16). Daarin kondigt de schrijfster goed nieuws aan: uitstelgedrag is af te leren. Het slechte nieuws is dat het irrationeel uitstelgedrag toeneemt. We zijn benieuwd hoe de schrijfster haar opvattingen over uitstelgedrag uitwerkt en met argumenten ondersteunt.

Ronde 2: lees de eerste zin van elke alinea (eventueel ook de tweede en/of de laatste zin)

Zo vind je de *hoofdzaken*. Die hoofdzaken kun je het beste wat beknopt en vereenvoudigd noteren in de marge, onderstrepen of markeren. Probeer ze ook te onthouden. En kijk ook goed naar de *opbouw* van de tekst. Als je zo te werk gaat, krijg je een beknopt informatieoverzicht dat je helpt bij het goed begrijpen van de tekst. Voer je deze tweede ronde grondig uit, dan begrijp je deze tekst gegarandeerd sneller en veel beter.

Beknopt informatieoverzicht

Tussen haakjes staat het commentaar dat jijzelf zou kunnen geven bij het lezen in de tweede ronde.

Alinea 1: Heeft u uw belastingaangifte nog niet gedaan? U bent niet alleen. (Het gaat over uitstelgedrag bij veel mensen.)

Alinea 2: Van uitstelgedrag is nog nooit iemand gelukkig geworden. Toch maken we ons er massaal aan schuldig. (Het gaat hier vast over de nadelen van het uitstelgedrag.)

Alinea 3: Elke student kent dan ook de vakterm: procrastinatie. (Ha, de schrijfster gaat in het vervolg zeker deze dure vakterm gebruiken.) De essentie van procrastinatie is iets niet doen, terwijl je weet dat je het beter wel kunt doen (Dit is een definitie van uitstelgedrag.)

Alinea 4: Een kleine troost: procrastinatie is heel menselijk. Het is van alle tijden en alle culturen.

Alinea 5: Nog een troost: procrastinatie heeft niets te maken met luiheid. (In deze vijf alinea's doet de schrijfster het uitstelgedrag goed uit de doeken.)

Alinea 6: Waarom lijden we aan irrationeel uitstelgedrag? Wat is het nut van zo'n destructieve menselijke eigenschap? (Dit is een vraag naar de verklaring. Staat de verklaring van het uitstelgedrag centraal in deze tekst?)

Alinea 7: Om toch in actie te komen (om een eind te maken aan je uitstelgedrag) moet je een beroep doen op je langetermijnplanning, een kunstje dat wij nog niet zo lang beheersen. (Misschien is dit het tweede belangrijke punt in de tekst. Naast de verklaring lees je in deze tekst over de aanpak van het uitstelgedrag.)

Alinea 8: In Nederland doet de Groningse econoom Bernard Nijstad onderzoek naar het effect van procrastinatie op tentamencijfers. (Zal wel niet positief zijn. Krijgen we in deze alinea een opsomming van negatieve gevolgen?)

Alinea 9: Uit onderzoek onder studenten van zowel Nijstad als Steel blijkt dat impulsiviteit de achilleshiel is van degenen die geneigd zijn tot procrastinatie. ('Achilleshiel' is het zwakke punt. Waarom veroorzaakt impulsiviteit uitstelgedrag?

Even uitzoeken.) Mensen die ongeduldig zijn, alles meteen willen en makkelijk afgeleid raken, laten het vaakst irrationeel uitstelgedrag zien. (Waarom eigenlijk?)

Alinea 10: Het effect (van uitstelgedrag?) op de studievoortgang wordt in Nederland niet wetenschappelijk onderzocht, maar studiebegeleider Kinge Siljee durft zonder aarzelen het standpunt of de stelling aan dat studieontwijkend gedrag de belangrijkste oorzaak is van studievertraging en studie-uitval. (Uitstelgedrag leidt dus tot studieontwijkend gedrag en dat leidt tot vertraging of uitval.)

Alinea 11: 'Studenten zelf hebben geen idéé waarom ze soggen', .. (Even teruglezen om uit te zoeken wat soggen nou weer is: 'soggen' is de werkwoordsvorm voor studieontwijkend gedrag.)

Alinea 12: Daar komt nog bij dat de ene procrastinator de andere niet is, ... (Er zijn verschillende types die uitstelgedrag hebben.)

Alinea 13: Jezelf te hoog inschatten werkt uitstelgedrag in de hand, jezelf te laag inschatten (op de voorliggende taak) ook. (Dit zijn twee redenen of oorzaken van uitstelgedrag. Halverwege de alinea zie ik nog de woorden 'ten slotte'. Die oorzaak nemen we ook mee:) Ten slotte ziet Siljee veel studieontwijkend gedrag als gevolg van allesoverheersende twijfel.

Alinea 14: Voor de ontkenner onder ons – die denken dat je creatiever en beter gaat produceren door uitstellen – heeft de wetenschap slecht nieuws. Daar is geen enkel bewijs voor.

Alinea 15: Het goede nieuws is dat procrastinatie – al is het nog zo menselijk – af te leren is. (De rest van de alinea zal wel vertellen hoe dat moet. Dat bewaar ik voor later.)

Alinea 16: Het slechte nieuws is dat irrationeel uitstelgedrag toeneemt. (Meer mensen hebben er last van. Dat zal wel komen omdat er nu veel meer afleiding is. Door het internet, vermoed ik.)

Ronde 3: lees nu alles studerend en analyserend (woord voor woord)

Per alinea heb je nu de *hoofdzaak* gevonden. Je kijkt in deze ronde wat de rest van de alinea over die hoofdzaak zegt. Je gaat natuurlijk na wat de schrijfster zegt over uitstelgedrag. Je bedenkt intussen enkele algemene vragen die men zou kunnen stellen over dit gedrag. Wat zijn de voor- en nadelen ervan? Waarom ontstaat uitstelgedrag en wat is ertegen te doen?

Let vooral op de volgende vier punten: 1) de verbanden en de signaalwoorden, 2) de indeling van de tekst, 3) de argumentatie en 4) de verschillende standpunten.

1) Vanzelfsprekend let je op de verbanden. Daar wordt vaak naar gevraagd. Die *verbanden* herken je onder andere aan *signaalwoorden*. In alinea 4 vind je bijvoorbeeld eerst een opmerking over arbeiders. De opmerking over hogeropgeleiden wordt daarna geïntroduceerd met het signaalwoord 'ook'. Je merkt een opsomming van groepen mensen op. Alinea 5 begint bijvoorbeeld met: 'Nog een troost...' Alinea's 4 en 5 vormen dus ook een opsomming. Enzovoort. Zoek tijdens het lezen altijd naar verbanden en signaalwoorden.

TIP: Als je signaalwoorden ziet van bijvoorbeeld een opsomming, kijk dan even wat er wordt opgesomd. Dus van het signaalwoord ga je via de naam van het verband naar de inhoud van het verband.

2) Handig is het ook als je let op de *indeling* van de tekst. De vragen 2, 3 en 4 helpen je daarbij. Uit vraag 1 blijkt dat de alinea's 1 tot en met 5 bij elkaar horen. De schrijfster doet daar het uitstelgedrag goed uit de doeken.

3) In deze tekst zit weinig *argumentatie*. Wel veel verklaringen waarom men lijdt aan uitstelgedrag.

4) In examenteksten staan allerlei *standpunten*. Het is goed om na te gaan wie wat beweert. In deze tekst haalt de schrijfster vaak onderzoeken aan. Die lees je nauwkeurig, want schrijvers gebruiken vaak onderzoeken voor hun beweringen. In deze tekst zoek je vooral uit wat het standpunt van de schrijfster is en wat de standpunten van anderen zijn. Bekijk ook wie de schrijfster naar voren schuift als degene bij wie zij zich aansluit. Houd dus vooral Steel, Nijstad en Siljee en hun beweringen in de gaten.

TIP: Kijk altijd ook even bij de vragen. Die helpen je soms bij het lezen in deze ronde. Zij geven vaak aan wat belangrijk is in deze tekst.

Lees in de derde ronde kritisch, lees onbevooroordeeld en geloof niet alles wat je leest.

Enkele opmerkingen vooraf.

- Het aantal punten dat je per vraag kunt verdienen, staat op je examen voor de kantlijn bij de vraag.
- In dit boek wordt steeds uitgelegd waarom het correcte antwoord goed is en waarom een bepaald antwoord fout is. Je hoeft straks op je examen niet steeds schriftelijk uit te leggen waarom je voor een antwoord kiest (behalve als erom gevraagd wordt natuurlijk).
- Bij meerkeuzevragen noteer je alleen de ene hoofdletter, meer niet! In dit boek wordt het antwoord waarop die hoofdletter slaat wel vermeld, want dat is handiger voor de bespreking.
- Soms mag je antwoord maar een beperkt aantal woorden hebben. Het is een algemeen geldende regel dat je de herhaalde woorden uit de vraag niet hoeft mee te tellen.

- Beantwoord de vragen in correct Nederlands. Bij je antwoord op een open vraag hoef je soms niet te antwoorden in een volledige zin. Dan wordt je antwoord niet grammaticaal beoordeeld, maar wel je spelling. Dus als je ‘hij word’ schrijft, heb je een spelfout. Een ‘open vraag’ is iedere vraagvorm die geen meerkeuzevraag is.
- Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin beoordeeld.
- Let op je spelling. Volg altijd de spelling van het Groene Boekje. Schrijf je woorden los die aaneengeschreven moeten worden, dan heb je een spelfout En andersom ook. Let je ook op de koppeltekens?
Tip: Controleer naderhand de spelling in je antwoorden. Verbeter bijvoorbeeld onjuiste formuleringen en foutief taalgebruik. Zo voorkom je dat je tot 4 punten verliest!

Antwoorden

1 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Dit artikel gaat over uitstelgedrag. Alinea 1 geeft onder andere de nadelen ervan. Je wordt er niet gelukkig van, lees je in alinea 2. Alinea 3 geeft de essentie ervan weer. Alinea 4 legt de nadruk op het menselijke en culturele. En alinea 5 zegt dat uitstelgedrag niets met luiheid te maken heeft. Je ziet dus dat deze alinea’s samen een beschrijving van uitstelgedrag geven.

- Het goede antwoord is:
het geven van ...

→ **A**, *een beschrijving van het verschijnsel uitstelgedrag.*

(Noteer bij meerkeuzevragen altijd alleen de hoofdletter.)

Niet B, want alleen in alinea 4 komt een beetje geschiedenis naar voren.

Niet C, want de schrijfster vertelt niets over een voorbehoud, een uitzondering of voorwaarde bij het optreden van uitstelgedrag.

Niet D, want de beschrijving gaat veel verder dan alleen voorbeelden geven.

2 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Heel vroeger stond de directe bevrediging van onze behoefte centraal in onze acties. In de tweede helft van alinea 6 komt het plannen aanbod. Nu moeten we plannen en dat kunnen wij mensen nog niet zo lang (zie regels 97-100).

- Het goede antwoord is:

→ **D**, *Van behoeftebevredigend naar plannend wezen.*

Niet A, want het nut bespreekt de schrijfster alleen in de eerste helft van alinea 6.

Niet B, want de snelle behoeftebevrediging bespreekt de schrijfster alleen in de eerste helft van alinea 6.

Niet C, want de toekomstige beloning komt maar even aan bod in alinea 6.

3 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: De gevolgen van uitstelgedrag staan beschreven in alinea’s 8 en 10.

In alinea 9 wijst de schrijfster de oorzaken aan: impulsiviteit, ongeduld, afleiding, studieontwijkend gedrag.

- Het goede antwoord is:

→ **A**, *Oorzaken en gevolgen van procrastinatie voorstudenten.*

Niet B, want die poelen worden in alinea 9 alleen genoemd als voorbeelden van afleiding.
Niet C, want twee zaken ontbreken: waarom ze een makkelijke prooi zijn (de oorzaken dus) en de gevolgen.

Niet D, want in dit antwoord ontbreekt juist de resultaten van onderzoeken.

4 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Alinea 11 begint met de vraag naar het waarom van uitstelgedrag bij studenten. Dat heeft niet te maken met ongedisciplineerdheid in het algemeen. Alinea 12 suggereert verschillende verklaringen, want uitstellers verschillen onderling. Alinea 13 noemt drie verklaringen: jezelf te hoog inschatten, jezelf te laag inschatten en twijfel aan je studie.

- Het goede antwoord is:

→ C, *Verklaringen voor uitstelgedrag door studenten.*

Niet A, want faalangst is maar een van de drie verklaringen.

Niet B, want aangeleerd uitstelgedrag door studenten staat alleen in alinea 12 als een mogelijke verklaring.

Niet D, want die twijfel is maar een van de drie verklaringen in alinea 13.

5 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Volgens Steel heeft het uitstelgedrag te maken met ons brein (regels 76-77) en hij wijst op de behoeftebevrediging (voorbeelden staan in regels 80-84). Ons brein is vooral ingesteld op kortetermijnbeloningen. Als de directe beloning ontbreekt, ga je niet snel over tot handelen: uitstelgedrag. Het voorbeeld staat in regels 90-96.

- Het goede antwoord is:

→ A, *Als een directe beloning voor ons handelen ontbreekt, zet ons brein ons niet zo makkelijk tot actie aan.*

Niet B, want de schrijfster zegt niets over de ontwikkeling van het temperament (temperament is levendigheid, vurigheid).

Niet C, want dit is strijdig met regels 107-114: de ontwikkeling (of rijping) van de jongere naar oudere hersenen.

Niet D, want werken valt wel onder die driften (regels 82-83) en in dit antwoord ontbreekt de directe behoeftebevrediging.

6 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Het gaat hier om de deadline van het leven en niet om de deadline van het inleveren van je werkstuk. Om ouder worden – lees alinea 7 regels 107-110 – en om rijping van de prefrontale kwabben.

- Het goede antwoord is:

→ *Als we ouder zijn, zijn onze prefrontale kwabben (of: is onze prefrontale cortex) (beter) ontwikkeld.* Ook goed is: ‘... (meer) gerijpt’.

Wat tussen haakjes staat, mag in je antwoord ontbreken. Controleer ook je spelling.

7 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: De achilleshiel is je zwakke punt. Dat zwakke punt is hier impulsief zijn, waardoor je meer geneigd bent tot uitstelgedrag.

- Het goede antwoord is:

→ (Er wordt mee bedoeld) *dat iemand die impulsief is, vatbaarder is voor procrastinatie* (dan iemand die niet impulsief is).

- Het goede antwoord is:
→ *Er is geen enkel bewijs, dat de uitstelperiode als incubatietijd zou fungeren zodat creatieve ideeën tot rijping komen.*

Ook goed is: ‘Het is niet waar dat je creatiever (of: productiever) wordt door uitstellen of werken met een deadline.’

Gebruik maximaal 25 woorden. Let ook op je spelling.

12 *Maximaal 2 punten*

Aanpak: Het eerste advies is: Een prikkelarme omgeving helpt je af van uitstelgedrag (regels 222-223). Het tweede advies: Maak een groot verschil tussen de plek waar je werkt en waar je je ontspant (regels 227-230). En het derde advies vind je in regels 234-235: Routines opbouwen helpt ook.

- Het goede antwoord is:
→ 1) *Zorg voor een prikkelarme omgeving.*
→ 2) *Maak een streng onderscheid tussen je werk- en ontspanplek.*
→ 3) *Bouw routines op.*

Punten: Bij drie adviezen goed 2 punten; bij twee goed 1 punt; bij een of geen advies goed geen punten.

13 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Het voorbeeld van Adam en Eva gaat over verleidingen. Ook afleidingen zijn verleidelijk en daar heb je nu steeds meer van ...

- Het goede antwoord is:
→ *Er is steeds meer afleiding.*

Ook goed is: ‘Er zijn steeds meer verleidingen (in onze omgeving).’

Gebruik maximaal 15 woorden. Controleer ook je spelling.

14 *Maximaal 2 punten*

Aanpak: Je moet vier van de zeven uitspraken dus niet opnemen in de samenvatting. Dit artikel gaat over onderzoek naar (irrationeel) uitstelgedrag bij studenten. Nummer 1 komt dus in je samenvatting. Nummer 2 niet, want die uitspraak gaat over een mooi synoniem van uitstelgedrag. Dat is niet nodig voor je samenvatting. Nummer 3 en 5 zijn ook niet nodig, want die geven (vrijwel) alleen de namen van geraadpleegde deskundigen. Hun detailbeweringen zijn niet belangrijk genoeg voor je samenvatting. Nummer 4 wel, want die studenten zijn jongeren en hierin worden twee verklaringen gegeven waarom jongeren impulsiever zijn en minder goed in lange-termijnplanning. Nummer 6 niet, want daarin staat een verklaring die is afgewezen. Nummer 7 geeft het belangrijke standpunt van de tekst, namelijk dat je uitstelgedrag kunt afleren.

- Het goede antwoord is:
→ *1, 4, 7.*

Punten: Bij drie uitspraken goed 2 punten; bij twee goed 1 punt; bij minder dan twee uitspraken goed geen punten.

15 *Maximaal 2 punten*

Aanpak: Deze vraag sluit goed aan bij de vragen 13 en 14. In vraag 13 lees je dat ‘irrationeel uitstelgedrag toeneemt in onze huidige samenleving’. In vraag 14 staat onder meer dat ‘vrijwel alle studenten doen aan irrationeel uitstelgedrag’.

Centraal in tekst 1 staat dat er een reeks verklaringen voor het uitstelgedrag is en dat het uitstelgedrag tegenwoordig een toenemend probleem is. De inhoud van die verklaringen hoef je niet te geven want die inhoud komt niet in de hoofdgedachte.

- Het goede antwoord is:

→ **B**, *irrationeel uitstelgedrag is een verklaarbaar, menselijk verschijnsel, dat toeneemt in onze samenleving.* (Noteer bij meerkeuzevragen altijd alleen de hoofdletter.)

Niet A of D, want hier ontbreekt dat er verklaringen zijn voor uitstelgedrag.

Niet C, want hier ontbreekt dat het uitstelgedrag een toenemend probleem in onze samenleving is.

Tekst 2: Voor de experimenten van dr. He is eerst zicht op de veiligheid nodig

Je kunt je leesvaardigheid sterk verbeteren door te lezen in drie rondes. Kijk voor de uitleg bij tekst 1. Voer nu **de eerste en tweede ronde** uit. Lees actief en met een ‘open mind.’

Beknopt informatieoverzicht

Tussen haakjes staat het commentaar dat jijzelf zou kunnen geven tijdens het lezen.

Alinea 1: Niet elke wetenschappelijke doorbraak is een feestje waard. (Gezien de titel gaat de tekst over wetenschappelijke experimenten. En geen feestje waard? Heeft de schrijver bezwaren tegen dr. He?) (NB De inleiding is vaak belangrijk om in de eerste en tweede ronde goed door te spitten.) Meer dan honderd Chinese academici veroordeelden het experiment van hun collega He, die twee genetisch veranderde meisjes ter wereld zou hebben laten komen. (Dit zal het probleem zijn: mag dat wel?)

Alinea 2: Rond de experimenten van He hangt nog de nodige onduidelijkheid.

Alinea 3: Het is zaak zijn genetische geknutsel ernstig te nemen – en te ontmoedigen. (Gezien de titel zal de veiligheid wel in het gedrang komen.)

Alinea 4: Wat de experimenten van He zo onverstandig maakt, is dat er grote twijfels zijn over de precisie van de bestaande techniek. (Dat is een groot bezwaar.)

Alinea 5: Het is bovendien onethisch dat de rest van de wereld er pas van hoort nadat het gebeurd is. (Nog een bezwaar. Kennelijk moet je bij zulke experimenten vooraf overleg plegen met je collega’s.)

Alinea 6: Zelf benoemt He zijn experimenten als ‘genetische chirurgie’. (Nog volgt zeker de tegenaanval of verdediging van dr. He.)

Alinea 7: Op zichzelf klinkt het tegengaan van erfelijke ziektes als een nobel streven. (De auteur geeft dit toe. Hij zal straks wel ‘tegenspel’ bieden.)

Alinea 8: Er zijn ook andere methoden om erfelijke ziektes te omzeilen. (De auteur probeert hiermee het tegenargument van dr. He af te zwakken.)

Alinea 9: He kondigde woensdag aan dat het onderzoek naar genetische aanpassing van embryo’s stilgelegd is. Dat is een goede zaak. (Dit is het standpunt van de schrijver.)

Zolang de veiligheid niet gegarandeerd is, zijn experimenten ongewenst.

Voer nu **de derde ronde** zelfstandig uit. Let je goed op deze vier punten?: 1) verbanden en signaalwoorden, 2) de indeling van de tekst en het standpunt, 3) de argumenten en de argumentatiestructuur, en 4) wie wat beweert en of de schrijver het daarmee eens is.

Lees bewust, wat is positief en wat is negatief volgens de auteur en volgens jou?

Woordkennis

Op het examen mag je een verklarend woordenboek gebruiken, maar hoe meer woorden je kent, hoe minder je op hoeft te zoeken. Een goed begrip van de tekst begint namelijk bij de basis: de woorden. Zij zijn de bouwstenen van de tekst.

Onderstaande lijst bevat woorden die vaak in (examen)teksten voorkomen. Door ze te leren vergroot je je woordenschat en heb je op je examen straks meer kostbare tijd voor het maken van de vragen. De lijst is samengeteld aan de hand van recente havo-examens. Veel woorden zul je dus al (her)kennen.

Tip: Als je twijfelt aan de betekenis van een woord, zoek er dan voorbeeldzinnen bij in een goed woordenboek. Een bruikbaar digitaal woordenboek vind je op: www.encyclo.nl

A

aanleiding	een mooie actuele gelegenheid, van een gelegenheid gebruik maken
aanspraak maken op iets	het recht hebben iets te bezitten, het genot ervan te hebben
aanwijzingen	tips, inlichtingen over hoe je moet handelen
absurd	strijdig met de rede, de logica; met de dwaasheid gekroond, toppunt van dwaasheid
achtergrond	herkomst; wat iemand vroeger gedaan of geleerd heeft, zijn verleden; oorzaak
actueel	van direct belang
adequaat	geschikt, in overeenstemming met het voorbeeld of de normen
afdoend	volkomen berekend om datgene te veroorzaken, te bereiken wat men beoogt; compleet goed
afdoende bewijs	beslissend, overtuigend bewijs
afweging	overwegen welke optie het beste is
agressie	aanval of bedreiging met geweld, gevoelens van woede
agressieve man	man die geweld gebruikt of wil gebruiken
alternatief	andere mogelijkheid of oplossing dan de gewone
alternatieve analyse	een andere ontleding in onderdelen om de dingen beter te beschouwen
ambitie	aspiratie, eerzucht; het streven hogerop te komen, meer aanzien te krijgen; doel, iets wat je wilt bereiken
ambitieuze	grootse, eerzuchtige, ijverige
associaties	onbewust, onwillekeurig verbonden gedachten
associëren	in gedachten dingen met elkaar in verband brengen of koppelen, het onbewust verbinden van de ene gedachte met de andere
aspect	element of kant van een zaak
authentiek	echt, onvervalst, waarachtig, oorspronkelijk en daardoor betrouwbaar
autonomie	onafhankelijkheid, zelfstandigheid

autoriteit	gezag, iemand met erkend gezag, die zich niet hoeft te verantwoorden
autoriteiten	overheid, mensen met gezag en invloed
aversie	de afkeer, het gevoel dat je iets heel vervelend vindt
B	
bagatelliseren	iets relativeren, iets als een kleinigheidje afdoen, als iets van weinig waarde beschouwen
behelzen	inhouden
bepreiten	met argumenten pleiten voor iets, iets propageren
branche	bedrijfstak, afdeling van industrie, handel enz.
betuttelen	bemoederen, bevoogden, allerlei vergaande regels voorschrijven
bevinding(en)	uitkomst van het onderzoek of waarneming, conclusie
bureaucratie	de ambtelijke molen, situatie waarin alles volgens de regels en met papieren/formulieren geregeld wordt
burn-out	afgebrand, opgebrand, overspannen zijn
C	
catastrofe	ramp
causaal verband	oorzakelijk verband, redengevend verband
claimen	eisen, opeisen
cliché	te veel gebruikte en daardoor afgezaagde uitdrukking, gemeenplaats, iets wat al heel vaak gezegd is en niet origineel is
clichématig	weinig origineel, afgezaagd, tot vervelens toe gebruikt en daardoor overbekend
collectieve crisis	crisis die ons allemaal treft
compensatie	het goed maken van schade of verlies
compenseren	vergoeden
complexiteit	ingewikkeldheid
concreet (bijv. in geval van maatregelen)	duidelijk en bepaald, welomschreven
confrontatie	botsing, aanvaring, tegenover vreemde feiten komen te staan
consensus	situatie dat we samen dezelfde mening hebben, een gelijke visie hebben of gelijk gestemd zijn; gedeelde opvattingen hebbend
consequenties	gevolgen
context	zinsverband
contrast	opvallende tegenstelling
constateren	vaststellen, als feit noemen of aanwijzen
corruptie	bedrog door oneerlijkheid, omkoping
criminaliteit	het begaan van misdaden
criteria	maatstaven, beoordelingsregels
criterium	norm bij een beoordeling
cruciale aanwijzing	doorslaggevende, beslissende hint of tip
cultuur	kunst en wetenschap, geheel van voortbrengselen van een gemeenschap

Scoresleutels (vervolg)

Om het eindcijfer te bepalen zoek je je score op in de kolom 'punten'.
Je cijfer lees je vervolgens af in de kolom van het betreffende examen.

punten	2021 I	2021 II	punten	2021 I	2021 II	punten	2021 I	2021 II
58	10	-	32	6,3	6,3	6	2,2	2,1
57	9,9	-	31	6,1	6,2	5	2,1	1,9
56	9,8	-	30	6	6	4	1,9	1,8
55	9,8	10	29	5,8	5,8	3	1,8	1,6
54	9,7	9,9	28	5,6	5,7	2	1,6	1,4
53	9,5	9,8	27	5,5	5,5	1	1,3	1,3
52	9,4	9,6	26	5,3	5,4	0	1	1
51	9,2	9,4	25	5,2	5,2	-	-	-
50	9,1	9,3	24	5	5	-	-	-
49	8,9	9,1	23	4,9	4,9	-	-	-
48	8,7	9	22	4,7	4,7	-	-	-
47	8,6	8,8	21	4,6	4,5	-	-	-
46	8,4	8,6	20	4,4	4,4	-	-	-
45	8,3	8,5	19	4,2	4,2	-	-	-
44	8,1	8,3	18	4,1	4	-	-	-
43	8	8,1	17	3,9	3,9	-	-	-
42	7,8	8	16	3,8	3,7	-	-	-
41	7,7	7,8	15	3,6	3,6	-	-	-
40	7,5	7,6	14	3,5	3,4	-	-	-
39	7,4	7,5	13	3,3	3,2	-	-	-
38	7,2	7,3	12	3,2	3,1	-	-	-
37	7	7,2	11	3	2,9	-	-	-
36	6,9	7	10	2,9	2,7	-	-	-
35	6,7	6,8	9	2,7	2,6	-	-	-
34	6,6	6,7	8	2,5	2,4	-	-	-
33	6,4	6,5	7	2,4	2,2	-	-	-